

**”Jokaisen naisen elämä on tarina” –
Feministinen diskurssianalyysi
afganistanaisten naisten tilanteen
esityksistä Helsingin Sanomissa syksyllä
2021**

Noora Juopperi
Kandidaatin tutkielma
Kulttuuriantropologia
Humanistinen tiedekunta
Oulun yliopisto
Kevät 2022

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
1.1 <i>Tutkimuskohde ja -tavoitteet</i>	2
1.2 <i>Tutkimusmenetelmät</i>	3
2. Afganistanilaisten naisten historia ja Talebanin valtaannousu	5
2.1 <i>Afganistanin poliittinen historia ja naisten asema vuosina 1919–1996</i>	5
2.2 <i>Taleban</i>	7
2.3 <i>Talebanin toinen hallitus (2021-)</i>	8
3. Feministinen kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä.....	10
4. Naisten aseman esitykset Helsingin Sanomien artikkeleissa	12
5. Yhteenveto ja pohdinta	18
Lähdeluettelo.....	20

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskohde ja -tavoitteet

Tutkimuskohteenani on naisten aseman esitykset Helsingin Sanomien (HS) loppuvuodesta 2021 julkaistuissa artikkeleissa, joissa käsitellään naisten tilannetta ja siinä tapahtuvia muutoksia Afganistanissa Talebanin¹ toisen hallituksen alaisena. Loppukesästä 2021 Yhdysvaltojen vetäessä joukkonsa pois Afganistanista Taleban-ääriliikkeen joukot valtasivat valtaosan Afganistanista ja aloittivat toisen hallituskautensa ensimmäisen kaaduttua 2001 Afganistanin sodan myötä. Islamistista fundamentalismia edustava Talebanin säännökset rajoittavat etenkin naisten elämää, kuten heidän koulutuksensa ja työntekonsa kieltäminen ja julkisesta toiminnasta sivuuttaminen. Aihe on ajankohtainen sillä Afganistanin tapahtumat ovat nykyhetken tapahtumia: naisten asemaa koskevia uudistuksia asetetaan jatkuvasti ja median tapa esittää tilanteet vaikuttaa siihen, miten lukijat tulkitsevat ne ja minkälaista tietoa loppukädessä lukijoille tulee siirrettyä. Helsingin Sanomilla Suomen suurimpana sanomalehtenä on mittava rooli näiden diskurssien levittämisessä.

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella, miten afganistanilaisten naisten asema esitetään näissä Helsingin Sanomien artikkeleissa. *Ensimmäinen tutkimuskysymykseni* painottuu siihen, millä tavoin artikkeleiden tekijät esittävät naisten tilanteen ja miten lukijaan vedotaan esitysten kautta. Tämän selvittämisessä hyödynnän feminististä näkökulmaa käyttäen Michelle M. Lazarin kehittämää feminististä kriittistä diskurssianalyysia, pääasiassa hänen vuonna 2017 julkaistun *Feminist Critical Discourse Analysis* -artikkelin kautta mutta analyysissa käytän apuna myös Ruth Wodakin ja Michael Meyerin *Methods of Critical Discourse Studies* (2009 & 2016) -teoksien tarjoamaa foucault’laista lähestymistapaa, johon Lazarin näkökulma perustuu. *Toisena tutkimuskysymyksenä* selvitän afganistanilaisten naisten historiaa ja Talebanin nousua siten, että se taustoittaa ja omalta osaltaan selittää näiden naisten artikkeleissa esitettyä asemaa. Tutkimuksen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään tilannetta, sen tekijöitä ja miten näitä tulkitaan. Sen selvittämiseksi on tarpeellista tuntea naisten tilanteen historiallinen ja poliittinen tausta Afganistanin valtiosta sen alusta, 1900-luvun alkupuolelta aina Talebanin toiseen hallitukseen vuoteen 2021 asti. Tämä tarkastelu perustuu kirjallisiin lähteisiin ja HS:n artikkeleiden tarjoamiin taustoituksiin.

Primääriaineistona olevat artikkelit on etsitty Helsingin Sanomien hakukoneella hakutermeillä ”naiset” ja ”Afganistan” ja aikaraamit valituille artikkeleille asetettiin elokuusta joulukuuhun 2021. Artikkelit tulivat valituiksi otsikkojen perusteella ja jos ne käsitelivät

¹ Järjestön nimen oikeinkirjoitus vastaa primääriaineistossa käytettyä muotoa.

naisten asemaa ja elämää Afganistanissa Talebanin vallan alaisena. Kohteena olevilla 28 Helsingin Sanomien digijulkaisuilla on useita yksittäisiä kirjoittajia, joilla on kullakin omat näkökulmansa tilanteeseen eivätkä he ole monoliittisia sisällöntuottajia. En pyri kritisoimaan yksittäisiä kirjailijoita vaan kriittinen katse on ensikädessä teksteissä esiintyvissä diskursseissa. Kirjoittajat kuitenkin edustavat Helsingin Sanomia instituutiona ja käyttävät sen hyväksymiä ilmaisutapoja ja vakiintunutta kieltä. Etupäässä näkyvimpiä kirjoittajia ovat muun muassa Maria Manner, Laura Halminen ja Ville Similä. Artikkeleiden pituus vaihtelee, joten analyysissa keskityn enemmän pitempiin reportaaseihin kuin lyhyempiin uutisiin. Aineistoon on sisällytetty näiden reportaasien lisäksi myös kolumneja ja vieraskyniä, sillä niidenkin on heijastettava Helsingin Sanomien näkemyksiä päästäkseen julkaisuprosessin läpi. Toisin sanoen HS on valinnut ne julkaistavaksi tarkoittaen, että ne mukailevat niitä näkökulmia, joita organisaatio haluaa esittää.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkielmassani hyödynnän kriittistä diskurssianalyysia (CDA) erityisesti feministisestä näkökulmasta, joka on yhdistelmä erilaisia laadulliseen sisältöanalyysiin keskittyviä tutkimusmenetelmiä, joissa tarkastellaan vallan esiintymistä kielellisessä ja ei-kielellisessä toiminnassa. Ensin pyrin taustoittamaan kriittistä diskurssianalyysia, jonka jälkeen kerron tarkemmin valitsemastani feministisestä näkökulmasta. Lähdekirjallisuutena viittaan Ruth Wodakin ja Michael Meyerin *Methods of Critical Discourse Studies* (2016) -teokseen yleisenä diskurssianalyysin oppaana sekä Michelle M. Lazarin (2017) tarjoamiin feministiseen diskurssianalyysiin keskittyviin teksteihin. Perustana käyttämälläni CDA:n näkökulmalle toimii Michel Foucault'n näkemykset vallan ja tiedon yhteydestä: foucault'lainen diskurssianalyysi pyrkii selvittämään, minkälainen tieto on arvokasta tietyissä konteksteissa, miten se syntyy ja leviää ja millaisia seurauksia sillä on yhteiskunnan kannalta (Wodak & Meyer, 2016, s. 110). Ihmiset keräävät tietoa ympäröivästä maailmasta sosialisoinnin kautta ja se, mikä tieto meille välittyy on hyvin riippuvaista ympäristöstämme kuten sosiaalisesta statuksesta, aikakaudesta ja elinympäristöstä. Termi ”diskurssi” viittaa tähän tiedon käsitykseen: se on institutionalisoituneita tapoja puhua asioista, jotka määräävät ja muokkaavat toimintaamme ja täten ovat yhteiskunnallisia vallankäyttäjää itsessään. (Wodak & Meyer, 2016, s. 111.) Vallankäyttö on näkyvissä yhtä lailla myös ei-kielellisessä toiminnassa (Wodak & Meyer, 2016, s.111) mutta tämän tutkimuksen kannalta painopiste on nimenomaan kielellisessä toiminnassa ja median esittämien diskurssien tulkinnassa.

Diskurssit ovat tapa luoda todellisuutta antamalla ilmiöille merkityksiä; ihmiset oppivat tulkitsemaan maailmaa näiden kautta ja koska tieto kerääntyy nimenomaan sosialisatiion avulla, tulkinnat tehdään muilta omitun tiedon kautta antaen diskursseille niiden sosiaalisen ulottuvuuden. (Wodak & Meyer, 2016, s. 111–112.) Diskurssianalyysissa huomattavaa on, että yksittäinen teksti tai teko ei sinänsä ole merkityksellinen analyysin kannalta vaan kyse on toistuvista kaavoista, sillä nämä kertovat tietynlaisen tiedon vakaasta asemasta yhteiskunnallisella tasolla. Täten myöskään yhdellä yksilöllä tai ryhmällä ei ole totaalista valtaa diskurssien muodostamisessa. Kuitenkin tietyt tahot (kuten media ja poliittiset vallanpitäjät) voivat jossain määrin vaikuttaa diskurssien muotoutumiseen pitkällä aikavälillä. (Wodak & Meyer, 2016, s. 117–118.) Analyysin tavoitteena on paljastaa diskursseissa piilevä tieto muun muassa tarkastelemalla, miten tieto on esitetty, mitä jätetään sanomatta, minkälaisia diskurssiivisia rajoja on havaittavissa ja mitä nämä loppujen lopuksi kertovat tarkasteltavasta ilmiöstä ja kuinka nämä diskurssit ovat yhteydessä valtaan (Wodak & Meyer, 2016, s. 119).

Temaattinen näkökulmani perustuu Michelle M. Lazarin kehittämään feministiseen diskurssianalyysiin (FCDA), jossa tarkastelussa on erityisesti sukupuoli, epätasa-arvo ja sorto. Lähestymistapana FCDA pyrkii selvittämään, miten tietynlaiset sukupuoli-ideologiat vahvistavat vallan epätasa-arvoista jakautumista (Lazar, 2018, s. 372). FCDA on kuitenkin holistinen lähestymistapa, jossa tarkastelu ei rajoitu pelkästään sukupuoleen vaan myös muihin intersektionaalsiin ilmiöihin, joiden kanssa sukupuoli on tekemisissä kuten kapitalismi ja etnisuus. Tutkijalla itsellään on myös FCDA:ssa suuri vastuu tunnistaa oma positionsa, josta käsin hän analysoi kohdetta, sillä ne perusteet, joilla tulkintoja tehdään ovat itsessään johdettu aikaisemmin omaksutuista diskursseista. Itsereflektio on siis kriittinen osa diskurssianalyysiprosessia. Lisäksi aikaisemmin mainittuun holistiseen näkökulmaan kuuluu tutkittavan ilmiön historian tunteminen (Wodak & Meyer, 2016, s. 121) ja sen tulkitsemiseen omassa kontekstissaan (Lazar, 2018, s. 374–375), minkä vuoksi olen pyrkinyt taustoittamaan aihetta kokonaisvaltaisemman tulkinnan valossa. Tämän vuoksi on tärkeää mainita, että yhtenä tutkimuksen lähtökohtana olen tutustunut tarkasteltavan ilmiön historialliseen kehitykseen, mikä ei välttämättä ole ollut tavoitteena analysoitavieni artikkeleiden kirjoittajilla. Se on kuitenkin vaikuttanut siihen, miten tulkitseen heidän esityksiään aiheesta tässä tutkielmassa.

2. Afganistanilaisten naisten historia ja Talebanin valtaannousu

2.1 Afganistanin poliittinen historia ja naisten asema vuosina 1919–1996

Asettaakseni tutkimieni artikkeleiden aiheet Afganistanin laajempaan poliittiseen ja historialliseen kontekstiin hyödynnän Hafizullah Emadin *Repression, Resistance and Women in Afghanistan* (2002), Shireen Burkin *The Politics of State Intervention* (2013) ja Rosemarie Skainen *The Women of Afghanistan Under the Taliban* (2002) taustoittaessani tilannetta. Kirjallisuudesta käy ilmi afganistanilaisten naisten monivaiheinen historia, jolle ominaista on hallitsijoiden ideologioiden mukaan vaihtelevat vapauden ja sorron aikakaudet (Burki, 2013, s. 106). Tämä heijastuu myös Afganistanin nykyiseen tilanteeseen, jossa konservatiivinen Taleban nousi valtaan edistysmielisen presidentin jälkeen. Huomautan, että vaikka yllä mainitut teokset on julkaistu ennen vuoden 2021 Talebanin Afganistanin valtausta ja uuden hallituksen luomista, ne muodostavat jatkumon nykyisten tapahtumien kanssa ja osoittavat, että naisten asema ja mediaesitykset eivät tapahdu poliittisessa tyhjiössä vaan niillä on historiallinen perusta. Aloitan historiallisen taustoituksen vuodesta 1919, kun Afganistan itsenäistyi kolmannen afgaanisodan tuloksena ja täten on mahdollista alkaa puhua Afganistanista valtiona (Britannica, 2020). Myöhemmin pyrin kontekstualisoimaan Talebanin toisen valtakauden taustatekijöitä lähinnä Shireen Burkin (2013) teoksen sekä primäärilähteinä olevien Helsingin Sanomien artikkeleiden tarjoaman taustoituksen kautta.

Afganistanin historia valtiona alkaa vuodesta 1919, jolloin juuri itsenäistyneen Afganistanin ensimmäinen kuningas Amanullah pyrki muodostamaan maasta länsimaalaistyylistä teollisuusvaltiota (Emadi, 2002, s. 12–13, 60). Ennen itsenäistymistä Afganistanin alueet olivat löyhästi erilaisten etnisten ryhmien ja alueiden yhdistämiä; Islam ja ryhmien omat perinteiset käytännöt kuitenkin jatkoivat vaikuttamista naisten asemaan itsenäistymisen ja sekularisoinnin jälkeenkin (Emadi, 2002, s. 59). Naisten aseman parantaminen oli kriittinen askel länsimaissa kouluttautuneelle kuninkaalle ja hänen lähipiirilleen, jonka näkyvin muutos oli huntupakon kitkeminen. Patriarkaalisten perinteiden ja uskonnollisten johtajien määräysten mukaan naisten tulee käyttää huivia *hijab*-käytännön mukaisesti, joka edellyttää naisten hiuksien peittämistä. (Skaine, 2002, s. 161.) Lisäksi Amanullah halusi taata tasavertaisen pääsyn koulutukseen lapsen sukupuoleen katsomatta sekä parantaa naisten terveydenhuoltoa (Emadi, 2002, s. 60–62). Amanullah ja hänen lähipiirinsä kuitenkin kohtasivat paljon vastustusta konservatiiveilta ja lopulta uudistuksia rajoitettiin. Konservatiivien syöstyä liberaali Amanullahin vallasta vuonna 1929, uskonnollisilla johtajilla

ja fundamentaalisilla Koraanin tulkitsijoilla oli mahdollisuus asettaa perinteisten arvojen mukaisia säädöksiä – näiden kohteena olivat pääasiassa naiset. (Emadi, 2002, s. 66.) Vuosina 1929–1933 konservatiivihallitsija Mohammad Nadir muun muassa rajoitti naisten koulunkäyntiä ja asetti *sharia*-lain mukaiset pukeutumissäännöt, joka johti *hijab*-pakon palauttamiseen (Emadi, 2002, s. 67–69). Isänsä surman jälkeen vuonna 1933 valtaistuimelle astuva Mohammad Zahir puolestaan otti neutraalimman lähestymistavan naisten oikeuksiin kokiessaan tarpeen miellyttää sekä konservatiiveja että liberaaleja ja hänen aikakautensa aikana naiset pystyivät lyömään itsensä läpi näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaa muun muassa esiintymällä mediassa ja julkisessa työelämässä. (Emadi, 2002, s. 69–70.)

Afganistanin ensimmäisenä presidenttinä vuosina 1973–1978 toimi Muhammad Daoud Khan. Aikaisemmalla poliittisella urallaan Daoud oli keskittynyt kulttuurin länsimaalaistamiseen ja naisten aseman parantamiseen; kiihtynyt kulttuurinen muutos oli mahdollista uuden aseteknologian avulla, kun konservatiivien vastustus pystyttiin kukistamaan aiempaa helpommin (Burki, 2013, s. 109–113; Emadi, 2002, s. 70–72). Naisten korkeakoulutus tuli saavutettavammaksi, rakkausavioliitot yleistyivät ja naisten osuus työelämässä kasvoi. On kuitenkin huomattava, että naisten aseman parannus tapahtui lähinnä urbaaneissa keskuksissa ja oli enemmänkin kosmeettinen korjaus, kuin yhteiskunnan rakenteita muuttava askel. (Emadi, 2002, s. 72–80.) Perinteet ja huono taloudellinen asema määräsivät edelleen suurinta osaa naisten elämästä ja vaikka naisten osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon kasvoi, nämä naiset kuuluivat yhteiskunnan ylempiin, vauraisiin luokkiin (Emadi, 2002, s. 83–86). Lähteistä käy myös ilmi, kuinka naisten elämää säätelevät käytännöt ja lait vaikuttivat lähinnä pääkaupungissa Kabulissa ja muilla urbaaneilla alueilla – urbaanien keskusten ulkopuolella elävien ja nomadista elämää noudattavien naisten elämä säilyi suhteellisen muuttumattomana perinteisten uskonnollisten ja yhteisöjen arvojen mukaisena (Emadi, 2002, s. 23, 33). Daoudin parannuksien symbolisesta asemasta viestii myös se, että hän ei presidenttikautensa aikana ajanutkaan sukupuolten tasa-arvoa yhtä hanakasti kuin aikaisemmin ja naisten poliittiset roolit rajoittuivat hallituksen alempiin rooleihin, uudesta tasavertaisesta perustuslaista huolimatta (Emadi, 2002, s. 97–98). Parantuneet mahdollisuudet kuitenkin vaikuttivat naisten kasvaneeseen yhteiskunnalliseen tietoisuuteen, joka näkyy naisten myöhemmässä poliittisessä aktivismissa (Emadi, 2002, s. 91). Naiset aktivoituivat aikaista laajemmin 1970-luvulla ja vuonna 1977 perustettu naisjärjestö RAWA (*Revolutionary Association of the Women in Afghanistan*) keskittyi vallankumoukselliseen toimintaan naisten oikeuksien takaamiseksi (Emadi, 2002, s. 99).

Vuoden 1978 marxilaisleninistisen kansandemokraattisen puolueen vallankumouksen jälkeen naiset julistettiin lain edessä tasa-arvoiseksi, mutta tilanne tuskin parantui naisten aikaisemmasta asemasta ja neuvostomielinen autokraattihallitus aiheutti närkästystä, sillä se ei puuttunut kriittisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Valtauksen seurauksena kansan sortaminen johti neuvostovastaisiin mielenosoituksiin ja väkivaltaan joka lopulta kärjistyi sisällissotaan, jossa myös naiset olivat aktiivisia osallistujia. (Emadi, 2002, s. 100–110.) Vaikka naiset näkyvimmin aktivoituivat vallankumouksellisena sisällissodan aikana, olivat he aina olleet aktiivinen osa vastarintaa mutta haasteellisten olosuhteiden vuoksi hienovaraisen toiminnan kautta muun muassa naisasiayhdistysten, taiteen ja kirjallisuuden kautta (Emadi, 2002, s. 53–54). Sisällissota puolestaan johti naisten militäärisen läsnäolon kasvuun (Emadi, 2002, s. 100–110).

Kommunistijohtoa vastustavassa sodassa vallankumouksellisessa asemassa olivat konservatiiviset islamistiset *mujahideen*-ryhmät (islamismia ja pyhää sotaa eli *jihadia* ajavat sissitaistelijat), jotka sotivat Neuvostoliiton lähettämiä tukijoukkoja vastaan. Afganistanin *mujahideen*-joukot saivat aseellista ja taloudellista tukea muun muassa Yhdysvalloilta ja Pakistanilta. Sota heikensi naisten asemaa ja syvensi yhteiskunnallisia kriisejä kuten naisten kohtaamaa väkivaltaa ja eriarvoisuutta. 1980-luvun kestänyt sota loppui vuonna 1992 erinäisten islamististen ryhmien noustessa valtaan; tämä antoi myös mahdollisuuden Talebanin nousulle, joka kaappasi vallan 1994 ja valtasi Kabulin kaupungin vuonna 1996, täten aloittaen Talebanin ensimmäisen valtakauden Afganistanissa. (Britannica, 2018.)

2.2 Taleban

Mujahideen-ryhmien jäsenet systemaattisesti kidnappasivat, tappoivat ja raiskasivat naisia ollessaan vallassa Afganistanissa vuosina 1992–1996. Tällä on yhteys Talebanin toimintaan 1990-luvulla ja nykypäivänä, sillä Taleban johtaa toimintansa ja arvonsa näiltä aikaisemmilta *mujahideen*-ryhmiltä. ”*Taleban*” tarkoittaa pashtun kielellä ”uskonnollista oppilasta” (Emadi, 2002, s. 125) tai ”viisauden etsijää” (Skaine, 2002, s. 22) ja sen jäsenet pyrkivät rakentamaan yhtenäistä islamistista valtiota (Skaine, 2002, s. 22). Terroristiryhmä sai alkunsa Afganistanin sisällissodan aikana kun Pakistanin ISI-tiedustelupalvelu (*Inter-Services Intelligence*) koulutti orpoja pakolaisia, joilla ei pakolaisuutensa vuoksi ollut omakohtaista kokemusta tai tietoa afgaanihistoriasta, -kulttuurista tai -arvoista. Kyseiseen koulutukseen kuului Koraanin kirjaimellinen tulkinta ja orpopoikien eristäminen naisista, mikä muokkasi oppilaiden suhtautumista naisiin ja heidän oikeuksiinsa. (Burki, 2013, s. 127–129.) Talebanin näkemyksen

mukaan sukupuolten epätasa-arvo on historiallisesti perusteltavaa Afganistanin kulttuuristen arvojen mukaan (Skaine, 2002, s. 39). Asiantuntijoiden mukaan järjestön arvot kuitenkin juontuvat *mujahideen*-ryhmien perinteisistä *pashtu*-käytännöistä. *Pashtu* on Afganistanin ja Pakistanin alueilla asuva suurin etninen ryhmä. Pashtujen perinteisten patriarkaalisten opetusten mukaan naiset ovat vaarassa korruptoitua, jos he altistuvat muulle kuin oikeaoppiselle Islamille ja miesten tehtävänä on toimia heidän suojelijoinaan; tästä syystä Taleban vastustaa länsimaista vaikutusvaltaa ja elämäntapaa kaikista hanakammin ja keskittyy nimenomaan naisten aseman kontrolloimiseen. (Skaine, 2002, s. 22.)

Talebanin päämääränä on muun muassa naisten koko kehon humnuttaminen, naisten koulutuksen ja kodin ulkopuolella työskentelemisen kieltäminen sekä naisten liikkumisen rajoittaminen kodin ulkopuolella ilman miessukulaisia (Burki, 2013, s. 129). Taleban pyrkii rajoittamaan naisten elämää myös useilla muilla keinoilla, edellyttäen naisten olevan lähes näkymättömiä yhteiskunnassa ja huomattava osa säädöksistä koskee kaikkia kansalaisia kuten musiikin, elokuvien, ja television kieltäminen (Skaine, 2002, s. 156–160). Talebanilla on omintakeinen tapa tulkita Koraania, joka on lähes kirjaimellinen mutta selvästi enemmän perinteiden kuin pelkän uskonnollisen tekstin ohjaamaa; naisilla ei muun muassa ole oikeutta periä omaisuutta tai maata Talebanin alla vaikka islamilaisessa *sharia*-laissa näin määrätäänkin (Emadi, 2002, s. 37). Ensimmäisen hallituksen aikana naisten elinolot huonontuivat terveydenhuollon muututtua lähes saavuttamattomaksi, sillä naisille oli kiellettyä hakeutua sairaaloihin ilman miessaattajaa tai naislääkäreitä, joiden oli puolestaan mahdotonta harjoittaa ammattiaan kieltojen vuoksi (Emadi, 2002, s. 47–50). On kuitenkin huomattava, että lakien ja sääntöjen valvonnassa oli alueellisia eroja ja esimerkiksi muutamilla maalaisalueilla Talebanin jäsenet ummistivat silmänsä naisten humnuttomuudelta ja tyttöjen kouluttautumiselta jos se ei suoraan vaivannut Talebanin toimintaa (Burki, 2013, s. 134, 137). Sääntöjä myös muutettiin vuosien kuluessa, kun yhteiskunnan toimivuus oli vaarassa romahtaa: naisille muun muassa annettiin lupa käydä myös mieslääkärien luona sillä ehdolla, että heihin ei kosketa (Burki, 2013, s. 141). Tämä osoittaa Talebanin auktoriteetin olleen vaihtelevaa, ja he joutuivat pakon edessä löyhentämään useita ehdottomaksi asettamia lakeja.

2.3 Talebanin toinen hallitus (2021-)

Ennen vuoden 2001 Yhdysvaltojen Afganistanin valtausta Talebanin joukot määräisivät 93 % maasta – Talebanin toisen hallituksen aikana vuonna 2021 Talebanin hallinnon alla oli käytännössä koko Afganistan (BBC News 16.8.2021). Vaikka naisten elintaso ja

mahdollisuudet vaikuttaa parantuivat länsimaiden tulon jälkeen, vaikutus on kuitenkin marginaalinen ja rajoittunut lähinnä Kabuliin ja naisten kokemaa jokapäiväinen väkivalta oli huipussaan jo ennen Talebanin toista tulemistä (Burki, 2013, s. 147). Burkin mukaan noin 90 % naisista Afganistanissa on joutunut jonkinlaisen lähisuhdeväkivallan uhriksi ja luvun arvellaan olevan suurempi (Burki, 2013, s. 159). NATO-väliintulon jälkeenkin Talebanilla on kuitenkin aina ollut paikkansa Afganistanin hallinnossa: Afganistanin sodan jälkeinen uusi hallitus pyrki miellyttämään äärikonservatiiveja säilyttämällä suhteen Talebanin kanssa. Shireen Burki huomauttaa kirjoittaessaan Talebanin ensimmäisen hallituksen jälkeisestä Afganistanista kuinka länsimaisten joukkojen vetäminen pois alueelta syvensi naisten kokemaa väkivaltaa sillä Talebanin joukot kokivat sotilaiden lähdön voimaannutavana merkinä poliittisesta auktoriteetistaan. (Burki, 2013, s. 148.)

Näillä tekijöillä on suora yhteys Afganistanin nykytilanteeseen: Naisten aktiivisista poliittisista pyrkimyksistä huolimatta heidän osallisuutensa hallituksessa ennen vuotta 2021 oli rajoitettua ja he olivat jatkuvasti julkisen väkivallan ja häiriköinnin alaisina (Burki, 2013, s. 149–151), päätöksentekijät olivat pääosin miehiä ja naiset pääsivät osallistumaan politiikkaan vain suvun ja alueiden päättävien miesten antaessa pyrkimyksille siunauksensa (Burki, 2013, s. 151–155). Naisia koskevat uudistukset ja suojelulait otettiin käyttöön lähinnä vain Kabulissa ja muissa suurissa kaupungeissa, jättäen urbaanien alueiden ulkopuolisten naisten elämän lähes samanlaiseksi kuin mitä se on ollut Talebania ennen, kuin sen ensimmäisen valtakauden aikainakin (Burki, 2013, s. 162). Aviomiesten on muun muassa luvallista lyödä vaimojaan, sillä tämä on sallittua *sharia*-laissa ja Afganistanin lakien ei tule olla ristiriidassa tämän koodiston kanssa (Burki, 2013, s. 165). Naisten sulkeminen politiikan marginaaleihin ja naisten aseman kokonaisvaltaisesta parantamisesta kieltäytyminen viesti hallituksen halusta miellyttää konservatiiveja, joka antoi Talebanille jalansijaa hallinnollisella tasolla (Burki, 2013, s. 156,159). Talebanilla on siis ollut poliittista jalansijaa Afganistanissa myös Afganistanin sodan ja Talebanin joukkojen vetäytymisen jälkeen; vuonna 2020 Yhdysvaltojen silloinen presidentti Donald Trump ja Talebanin hallinto sopivat NATO-joukkojen vetäytymisestä ja vuoteen 2021 mennessä prosessia ei oltu vielä saatu päätökseen kun Talebanin joukot jo valtasivat Kabulin ja Afganistanin presidentti Ashraf Ghani joutui pakenemaan. Elokuun 2021 loppuun mennessä Talebanin alla oli melkein koko Afganistan (Mikkilä, 16.8.2021). Talebanin toiselle hallituskaudelle on ollut ominaista sekä äärikonservatiivien että laajemman kansan miellyttäminen, mikä on näkynyt lupauksissa olla lievempi naisia koskevia säädöksiä laatiessa. Lupaukset eivät kuitenkaan ole toteutuneet ja Taleban on muun muassa aikaisempien säädösten palauttamisen lisäksi kieltänyt erityisesti naisten laatimat luvattomat iskulauseet ja

mielenosoitukset (HS ← STT, 9.9.2021) ja muuttanut naisministeriön hyve- ja paheministeriöksi (Jeskanen, 18.9.2021). Naisten vapaus Talebanin alla on kiristynyt, ja muutoksia naisten asemaan tapahtuu jatkuvasti – liikkeellä on paljon epäselvyyttä sekä pelkoa. Yleisesti saatavilla olevat tilastot sekä ennen että jälkeen Talebanin valtauksen on asetettu kyseenalaisiksi, sillä käytetty data on yleensä vain pintaraapaisu todellisuudesta (Halmine, 20.8.2021).

3. Feministinen kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmetodina

Kuten johdannossa mainitsin, pyrin tutkielmassani hyödyntämään kriittistä diskurssianalyysiä feministisen linssin kautta. Seuraavaksi esittelen tarkemmin ne diskurssianalyysin vaiheet, jotka ovat artikkeleiden analyysin osalta keskeisiä; ensimmäisenä tulen kuitenkin kertomaan kuinka feministinen tulkinta tulee näkymään omassa analyysissäni. Lazar erittelee kuusi FCDA:n periaatetta, jotka tekevät diskurssianalyysistä feminististä. Nämä ovat sukupuoli, valta, dialektinen näkökulma, itsereflektio, analyyttinen aktivismi ja transnationalismi eli monikansallisuus. (Lazar, 2018, s. 373.) Sukupuoli ymmärretään tässä sosiaalisena rakenteena, joka erottelee ihmisiä hierarkkisesti kahteen vastakkaiseen kategoriaan, joiden jakoa oikeutetaan sekä naturalisoidaan kulttuurisin perustein niin institutionaalisella kuin jokapäiväisellä tasolla ja on hyvin länsimaalaiskeskeinen jako. Sukupuoli on intersektionaalinen rakenne, joka kietoutuu yhteen muun muassa seksuaalisuuden, etnisyyden, geopoliittisen paikan, luokan ja kulttuurin kanssa tarkoittaen sitä, että ei ole eriteltävissä yhtenäistä kokemusta sukupuolesta ja sen rooleista sillä ne ovat jo lähtökohtaisesti monimuotoisia (Lazar, 2018, s. 373). Vallan käsitys FCDA:ssa on kaksijakoinen, hyödyntäen sekä patriarkaatin käsitystä – *yhteiskunnallinen systeemi, joka painottaa miesten ylivaltaa naisten alistaisen aseman valossa ja näyttäytyy muun muassa sukupuolten systeemisenä epätasa-arvona* (Lazar, 2018, s. 373) – että foucault’laista vallan ymmärrystä – *valta on laajasti levittynyttä eikä kenenkään yhden yksilön tai ryhmän alaista vaan erilaisten kurinpitoon tähtäävien instituutioiden läpi kulkevaa* (Lazar, 2018, s. 373). Periaatteista itsereflektio ja transnationalismi kulkevat käsi kädessä, sillä niiden tarkoituksena on muistuttaa analyysoijaa omasta yhteiskunnallisesta positioista, josta käsin hän tarkastelee kohdetta, sekä kohteen omasta kontekstista (Lazar, 2018, s. 374–375). Analyyttinen aktivismi viittaa tutkimuksen käytännöllisyyden ihanteeseen, sillä FCDA pyrkii olemaan teoreettisen tutkimuksen ohella myös poliittista aktivismia (Lazar, 2018, s. 374). Lopuksi FCDA:n juuret kriittisessä diskurssianalyysissä näkyy sen käsityksessä diskurssista toimintaa synnyttävänä ja

muokkaavana rakenteena, joka heijastuu nimenomaan erilaisten kategorioiden, kuten sukupuoli, ylläpitämisessä ja naturalisoinnissa. Nämä periaatteet esiintyvät omassa tutkielmassani muun muassa aiheenvalinnan kautta, sillä sukupuoli, valtasuhteet ja itsereflektio ovat siinä keskeisessä roolissa. Lisäksi on mainittava, että kriittinen diskurssianalyysi ja etenkin sen feministinen näkökulma, on jo lähtökohtaisesti puolueellista. Sorron ja epätasa-arvon ollessa niin suuri teema, väistämättäkin kiintopiste on altavastaajana esitetyssä osapuolessa; tämän tutkielman yhteydessä tällä viitataan afganistanilaisiin naisiin, joilla on yhteiskunnassaan epätasa-arvoinen asema. (Lazar, 2018, s. 374.) Feministinen diskurssianalyysi sopii erityisesti yhteen kulttuuriantropologisen näkökulman kanssa, sillä yllä mainitut käytännöt pitkälti kehystävät myös nykyaikantropologista tutkimusta.

Analyysin alkuvaihe on strukturaalinen analyysi eli kaikki tutkimusaineistoksi sopivat artikkelit käydään kursorisesti läpi ja valitaan tutkimusaihetta parhaiten edustavat artikkelit tarkempaa analyysia varten. Tämän tutkielman analyysiosio keskittyy esittämään tutkimusprosessin vaiheet näiden artikkeleiden esimerkkien kautta, sillä ne ovat tutkimukseni kannalta mieleisimmät. Tämän vaiheen jälkeen pyrin seulomaan teksteistä niissä esiintyviä ilmaisutapa-kaavoja, jotka ovat julkaisulle tyypillisiä. Tulkinnoille luodaan sopivat alakategoriat ja tarkastellaan niiden esiintymistiheyttä teksteissä; mitä aiheita ja ilmaisutapoja painotetaan mutta myös mitä jätetään sanomatta. Ensimmäisen analyysivaiheen tarkoituksena on luoda pohjusta tarkalle analyysille saamalla käsitys julkaisun yleisestä suhtautumisesta kohteena olevaan ilmiöön. (Wodak & Meyer, 2016, s. 128–130.) Aineistosta edustavimmat ja tyypillisimmät altistetaan tarkalle analyysille. On huomautettava, että vaikka tämä on useiden oppaiden esittämä kaava diskurssianalyysille, sitä ei ole tarkoitettu sanatarkasti seurattavaksi vaan kunkin on arvioitava itse mitä oma tutkielma vaatii ja on edettävä sen mukaan. Kriittisen diskurssianalyysin prosesseissa on eroja, jonka vuoksi tutkijat eri positioissa voivat päätyä erilaisiin päätelmiin. Tämän tutkielman diskurssianalyysimetodi on koottu kokonaisuus eri näkökulmista ja analyysimeteodeista, jota kuvaa hyvin Foucault'n *bricolage*-termi (Wodak & Meyer, 2009, s. 45.) En siis pyri suoraviivaisesti seuraamaan ainoastaan yhtä tapaa tehdä diskurssianalyysia ja diskurssianalyysille onkin tavanomaista yhdistellä ja luoda hybridilähestymistapoja apuvälineistä, jotka ovat tutkijalle merkityksellisiä (ks. Wodak & Meyer, 2009, s. 45.)

Synkronisen analyysin kautta tarkastelen mitä sanotaan ja voidaan sanoa sekä miten näitä rajoja pyritään venyttämään. Tärkeää on myös tarkastella miten aiheet kietoutuvat toisiinsa, sillä alakategoriat kuten naisten työssäkäynti, uskonto tai patriarkaatti eivät ole erillään toisistaan analyysin ulkopuolella. Kuten aikaisemmin mainitsin, diskurssien kautta esitetään

todellisuutta ja se vaikuttaa muun muassa kollektiivisten symbolien muotoutumiseen. Diskurssianalyysi pyrkii tunnistamaan näitä kulttuurisia stereotyyppejä, sillä niiden kautta esitetään ja luodaan vertauskuvia, jotta kuvattava ilmiö olisi kohdeyleisölle tuttu. (Wodak & Meyer, 2009, s. 46–49.) Lisäksi analyysini yhteydessä pyrin antamaan kuvan Helsingin Sanomien diskursiivisesta positiosta, joka on tietynlainen ideologinen näkökulma, jonka subjektit (yksilöt, ryhmät tai instituutiot kuten media) omaksuvat. Kontekstualisoin artikkeleita niiden julkaisuyhteyden, -ajan ja kirjoittajien kautta, pohdin muun muassa niissä esiintyviä argumentaatiomenetelmiä, implikaatioita, viittauksia, kollektiivista symboliikkaa, sekä artikkeleissa mainittujen persoonien esittämistapoja. (Wodak & Meyer, 2009, s. 46–49.)

4. Naisten aseman esitykset Helsingin Sanomien artikkeleissa

Aloitin artikkeleiden analyysin käymällä ne läpi ennen kuin valitsin ne artikkelit, jotka kuvaavat julkaisua parhaiten ja jotka täten sisällytetään tarkempaan analyysiin. Pidin silmällä erityisiä ilmaisutapoja sekä sanavalintoja, jotka toistuivat artikkelista toiseen luoden kuvaa julkaisulle tyypillisestä tavasta käyttää kieltä, joka ilmentää sen diskurssiopositiota. Web-artikkeleiden jäsentelystä on mainittava se, kuinka niiden lukukokemus ja kuvat vaikuttavat myös lukijoiden tulkintaan, vaikka näihin ei tässä tutkielmassa keskitytäkään; tässä analyysissä huomio on pääasiassa artikkeleiden tekstuaalisessa kerronnassa. Analyysia havainnollistaakseni käytän lähinnä kolmea Helsingin Sanomien artikkelia tapausesimerkkeinä: Matilda Jokisen sekä Jukka Huuskon artikkeleita elokuulta ja Maria Mannerin reportaasia joulukuulta 2021, mutta paikoin käytän esimerkkejä myös muista analysoiduista artikkeleista, kun ne sopivat käsiteltävään aiheeseen. Edellä mainitut kolme artikkelia sopivat erityisen hyvin julkaisua edustaviksi, sillä niissä kiteytyy ne diskurssikaavat, jotka ovat tämän analyysin kautta nousseet pinnalle tyypillisinä. Esimerkit ovat suoria lainauksia artikkeleista ja kappaleen lopuksi tulen koostamaan esiin nousseet huomiot.

Diskurssikaavat artikkeleissa

Matilda Jokisen artikkeli ”*Kihloihin 40-päiväisenä, opiskelua lampaiden kanssa – Nuoret naiset kertovat, millaista oli kasvaa tyttönä 2000-luvun Afganistanissa*” (20.8.2021) seuraa kahta afganistanilaista naista nimeltä Izna ja Fatima, jotka kertovat heidän lapsuudestaan Afganistanissa, miten sukupuolten väliset dynamiikat muuttuivat 2000-luvun aikana sekä miten aikaisempien sukupolvien vanhoillisuus vaikutti heidän ihmissuhteisiinsa sekä mahdollisuuksiinsa kouluttautua ja käydä töissä. Artikkelin ingressi viittaa länsimaiden ja

Afganistanin vastakkainasetteluun ja vapautusdiskurssiin, joka on yleisesti läsnä Lähi-idän naisista puhuttaessa, jolloin aseellista väliintuloa on usein oikeutettu naisten ja lasten aseman puolustamisella (Berry, 2003, s. 137). Yleistä tämän diskurssin yhteydessä on länsimaiden esittäminen toista osapuolta sorrosta vapauttavana toimijana, jonka myös Jokinen artikkelissaan nostaa esille:

”Länsimaat sanoivat taistelevansa Afganistanissa tyttöjen ja naisten vapauksien puolesta. Sota ei kuitenkaan poistanut esteitä unelmiaan tavoittelevien tyttöjen tieltä.” (Jokinen, 20.8.2021)

Kääntökohtana Jokisen artikkelissa toimii nykyisestä Talebanin valtauksista puhuminen ja sen herättämä pelko etenkin uudessa sukupolvessa, joka on kuullut vanhempien kokemuksia aikaisemmasta hirmuhallinnosta. Artikkelin käsittelemä menneisyys kytkeytyy nykyiseen tilanteeseen, sillä 2000-luvun alussa Talebanin ensimmäinen hallitus kaadettiin ja maan yhteiskunnallisilla rakenteilla oli mahdollisuus muuttua sekä länsimaiden vaikutuksesta että Afganistanin sisäisten vaikuttajien kautta ja tätä muutosta Taleban pyrkii jarruttamaan. Huuskon artikkelissa *”Taleban esiintyy nyt maltillisena, mutta harva luottaa siihen”* (17.8.2021) kirjoittaja kuvailee kabulilaisen naisen elämää pääkaupungin valtauksen jälkeen. Artikkelin alkuun alkaa Najia-nimisen naisen traagisesta kuolemasta Talebanin joukkojen käsissä, mikä vetoaa lukijan tunteisiin raakuutensa kautta mutta se on myös kuvaelma siitä, minkälaiseksi naisten tilanne Afganistanissa on pahimmillaan äitymässä. Artikkelissa kuvastuu myös tulevaisuuden epävakaus ja naisten kokeman pelko, kuten alla olevassa sitaatissa, jossa huomio kiinnittyy erityisesti sanaan *”piina”*:

”Nyt kabulilaisia piinaakin ennen kaikkea epätietoisuus tulevasta: Talebanin julistuksiin monikaan ei usko, vaikka toivookin järjestön muuttuneen” (Huusko, 17.8.2021)

Naisten asema esitetään hyvin epävakana; se voi muuttua Talebanin hallinnon hetken mielijohteesta ja lukijaa herätellään pohtimaan sen seurauksia ja länsimaiden osuutta tilanteen ratkaisemiseen. Tulevaisuus ja etenkin sen epävarmuus ovat läsnä hyvin vahvasti, sillä se koskee naisten päivittäistä elämää; tähän yhdistetään myös artikkeleiden informanttien toivo tulevasta. Toivon diskurssin kuitenkin voidaan nähdä rinnastettavan ulkomailta tulevaan apuun, joka esitetään Talebanin tuhoa estävänä tekijänä:

”Pelkään sitä päivää, kun yhdysvaltalaiset ja kansainväliset mediat ovat poistuneet, eikä kukaan ole enää raportoimassa, mitä täällä tapahtuu.” (Huusko, 17.8.2021)

”Nyt Sonia miettii tulevaa. Saavatko naiset vielä opiskella tai mennä töihin? Hän toivoo, että ulkovallat neuvottelisivat asiasta Talebanin kanssa, tavalla tai toisella. [-] Niin että naiset saisivat vapautensa.” (Manner, 19.12.2021)

Tähän läheisesti liittyvä aihe on kehitysdiskurssi, jossa yhteiskunnan nähdään kehittyvän tietyn arvoasteikon mukaan mieluisampaan suuntaan – tässä yhteydessä kohti länsimaiden ihanteena pitämää sukupuolten tasa-arvoa; tilannetta pyritään muokkaamaan euroamerikkalaisen kulttuurin ihanteeseen, jonka saavutusta haetaan ulkomaisten aseellisella väliintulolla. Tämä liittyy myös länsimaiden aikaisemmin mainittuun tapaan oikeuttaa aseellista väliintuloa konservatiivisilla alueilla. Artikkeleissa tämä diskurssi näkyy naisten aseman muuttumiseen viitattaessa sanavalinnoissa kuten *”edistys”* ja *”kehitys”*; näitä termejä käytetään etenkin havainnollistamaan urbaanien alueiden ja maalaisalueiden eroa.

Jukka Huuskon artikkeli päättyy suoraan lainaukseen informantilta, joka jättää lukijalle mieleenpainuvan kuvan tämänhetkisestä tilanteesta ensikäden kokemuksen kautta ja saa tämän pohtimaan tulevaa:

”Mutta jos nyt menen kadulle ilman burkaa, he lähtevät seuraamaan ja saattavat jopa tappa. Se on todella vaarallista.” (Huusko, 17.8.2021)

Artikkeleiden lopettaminen suoriin lainauksiin on kaava, joka toistuu useassa analysoidussa artikkelissa ja se on oiva tapa jättää jälki lukijan mieleen: lopetussitaatit ovat sisällöltään affektiivisia ja ne antavat myös lukijalle mahdollisuuden kuvitella itse, mihin artikkelissa esitetyt tapahtumat voivat johtaa. Usein niissä näkyy tulevaisuuden epävarmuus ja tilanteen aiheuttama epätoivo, kuten myös Jokisen artikkelin viimeisinä sanoina toimiva suora lainaus artikkelin toiselta informantilta osoittaa:

”Jokaisen naisen elämä on tarina. Olin perheestäni ainut, joka pystyi taistelemaan järjestelmää vastaan ja hankkimaan koulutuksen. Mutta nyt tunnen oloni vangiksi. [-] Paitsi että vangit ovat edes turvassa. Minä en. Minä vain odotan, mutten tiedä, mitä minun pitäisi odottaa? Valmistumistani? Tunnen olevani painajaisessa ja odottavani, että herään parempaan huomiseen.” (Jokinen, 20.8.2021)

Tässä lainauksessa kiteytyy afganistanilaisten naisten kokema trauma sekä ennen ja jälkeen Talebanin valtauksen; se näyttää kuinka läsnä pelko on ja miksi sitä korostetaan myös artikkeleissa – se vaikuttaa lukijoihin mutta on myös karu todellisuus. Artikkelit rakentaa kuvaa

siitä, millainen Afganistan oli naisille ennen 2021 valtausta ensikäden kokemusten kautta ja kuinka tämä suhteen kulku muuttui ja tyssäsi äärijärjestön tullessa valtaan.

Maria Mannerin reportaasi ”*Voi vain odottaa - Afganistanilaiset tytöt ja naiset odottavat nyt kotona, kellareissa ja piilossa burkien alla, mitä Taleban päättää heidän tulevaisuudestaan*” joulukuulta 2021 pyrkii antamaan kokonaisvaltaista kuvaa naisten rajoitetusta vapaudesta Talebanin alaisesta Afganistanista kuvailemalla naisten elinoloja, työelämää sekä koulunkäyntiä. Huomattavaa on, että Talebanin elokuisesta valtaannoususta oli artikkelin julkaisuvaiheessa kulunut useita kuukausia, joten artikkelin informantteina toimivat henkilöt olivat joutuneet sopeutumaan Talebanin hallintoon tavalla tai toisella. Jo aikaisemmin esiin nousseen naisten tulevaisuuden epävakautteen viittaa myös Mannerin artikkelin otsikko; afgaaninaisten tulevaisuus ja nykyhetki kytetäänkin useasti tekemättömyyteen ja odotukseen, kuten seuraavista lainauksista voi päätellä:

”Tytöt ovat hyvin masentuneita. He istuvat kotona odottaen, että tilanne muuttuisi.”, rehtori kertoo.” (Manner, 19.12.2021)

”Nyt me vain olemme kotona ja teemme kotitöitä. Elämä on muuttunut täysin, Sonia sanoo.” (Manner, 19.12.2021)

”Odotus” implikoi naisten ylle pakotettua passiivisuuden tilaa, johon Talebanin uudistukset ja raa’at rangaistukset ovat heidät ajaneet. Vaikka he pyrkivätkin aktiiviseen toimintaan julkisessa elämässä kuten protestointiin, kouluttautumiseen ja työssäkäyntiin, mahdollisuus siihen on evätty. Toimimattomuuden aiheuttamaan ahdistukseen ja masennukseen viitataan useasti luoden lukijalle kuvaa naisten elämästä näiden tunteiden ympäröimänä. Artikkeleissa oli myös näkyvissä vastakkainasettelua maskuliinisoitun tradition ja vapaamielisen, naisten toimijuuden mahdollistaman modernisaatiodiskurssin välillä. Maskuliinisoimisella viitataan tiettyjen tilanteiden ja toimijoiden esityksiin miesvaltaisina ja patriarkaattisen miesihanteen mukaisina. Maskuliinisoinnista kielii muun muassa artikkeleiden sanavalinnat etenkin Talebaniin ja muihin vallanpitäjiin viitatessa, joilla luodaan kuvaa näistä miehistä ”*kovina*” ja ”*uppiniskaisina*” uskonnollisissa ja yhteiskunnallisissa traditioissa vankasti pysyvinä toimijoina. Vastakohtana näille kuvauksille artikkeleissa uudistusmielisinä toimijoina esitetään puolestaan naiset ja erityisesti nuoret koulutetut naiset. Tähän liittyen Ville Similän syyskuuisessa artikkelissa Afganistanin poliittista tilannetta kuvailtiin muun muassa näillä sanoilla, jossa kyseinen diskurssi näkyy:

”Voitolla vaikuttaa olevan uppiniskainen vanha kaarti, 1980- ja 1990-lukujen sotien kovettama rampojen ja sokeiden sukupolvi.” (Similä, 25.9.2021)

Artikkeleiden kirjoitustyyliin sisältyy myös paljon naisten elinympäristöjen kuvailua, antaen lukijalle maistiaisen afganistanilaisten naisten asemasta, joka on tämänhetkisen tilanteen vuoksi ankea ja jumittunut. Naisten toiminta on rajoitettu koteihin, jotka eivät useinkaan ole suuria ja Talebanin määräyksien mukaisesti ikkunat tulee peittää; tämä tarkoittaa, että naiset joutuvat tekemään töitä ja oleskelemaan muun muassa kellareissa ja ullakoilla sekä muissa ikkunattomissa tiloissa oman turvallisuutensa vuoksi:

”Kariman koti on kapean kujan varrella matalalla asuinalueella. Talon edessä virtaa avoviemäri.” (Manner, 19.12.2021)

”Meidät johdatetaan kellarihuoneeseen, jossa vallitsee pimeys. Sähkökatko. Kabulissa on sähköpula, ja juuri nyt kellarihuoneeseen tulee vain vähän valoa katon rajassa olevista tuuletusikkunoista.” (Manner, 19.12.2021)

Naisten aseman kuvaus näiden kautta nostaa lukijassa klaustrofobisen tunnevastauksen, piilossa elävien ja työskentelevien naisten tilannetta kuvataan tukehduttavana ja ahtaana, luoden lukijalle murto-osan siitä samasta tunteesta, jonka artikkelissa esiintyvät henkilöt joutuvat kokemaan. Lisäksi artikkeleissa nousi esille Afganistanin naisten aseman kietoutuminen ilmastodiskurssiin ja ympäristön rappeutumiseen. Mannerin artikkelissa Kabuljoen kuivumista Talebanin ensimmäisen hallituksen ajalta nykypäivään kuvaillaan muun muassa näin:

”Kuin kaupunkia halkova suuri arpi, täytteenään vain jätettä.” (Manner, 19.12.2021)

Ympäristön rappeutuminen ja ilmastonmuutos yhdistetään yhteiskunnalliseen rappioon ja arven symboliikka kietoo ympäristön tuhon ja yhteiskunnan kokemat ruumiilliset kauhut samaksi kivuksi vedoten lukijan tunteisiin ja muistuttaen, että sorretut ihmisryhmät kuten sotapakolaiset, etenkin naiset ja lapset, ja muut yhteiskunnasta syystä tai toisesta syrjäytetyt ihmiset ovat ilmastonmuutokselle ja ympäristötuholle herkemmin vaarassa. Nykyisen tilanteen kuvauksen lisäksi artikkeleissa näkyi pyrkimystä taustoittaa nykyistä valtaannousua viitaten Talebanin ensimmäiseen hallitukseen ja sen seurauksiin, jotka kummittelevat afganistanilaisten naisten elämässä vieläkin. Tämä taustoitus ja vetoaminen aikaisempaan

tilanteeseen tiedottaa lukijalle tilanteesta, jotta lukija saa kokonaisvaltaisemman kuvan sen taustasta mutta luo myös mielikuvia aikaisempien vuosikymmenien kauhuista, jotka ovat palaamassa naisten elämään takaisin. Teksteissä naisten asemasta Talebanin hallituksen alla hyödynnettiin kärjistäviä sanavalintoja, jotka kuvaavat tilannetta mutta pyrkivät myös järkyttämään lukijaa vetoamalla lukijan empatiaan ja jäämällä mieleen raakuutensa ansiosta. Tällaista tunnereaktiota herättäviä termejä, jotka toistuvat artikkeleissa olivat esimerkiksi ”hirmuhallinto”, ”painajainen”, ”kauhu”, ”jahtaus”, ja ”kaaos”. Ne kertovat lukijalle afganistanilaisten naisten kokemasta paineesta, jonka sotatilanne ja ihmisoikeuksien kiristys on heille tuonut. Sotatilanne tarkoittaa myös kuoleman olevan vahvasti läsnä niin sota-alueella kuin sitä kuvaavissa julkaisuissakin. Kuolemista puhuttaessa erityistä huomiota kiinnitettiin naisten ja lasten siviilikuolemiin viestien näiden olevan erityisesti haavoittuvissa olevia ihmisryhmiä sekä täysin sivullisia mieskeskeisestä militaarisesta toiminnasta (täten kuolemia, jotka eivät ole oikeutettavissa millään tavalla).

Artikkeleissa esille nousseet diskurssit naisten asemaan liittyen olivat siis hyvin tunnepitoisia ja vetoavat lukijaan jättämällä muistijäljen niissä kuvatun ahdingon kautta. Lisäksi yllä olevista esimerkeistä on näkyvillä menneisyyden kauhujen yhdistäminen nykyisen Talebanin hallintoon ja lukijaa herätellään pohtimaan mitä menneisyyden toistaminen tarkoittaa haavoittuvalle väestölle. Huomattavissa oli myös länsimaiden ja Afganistanin vastakkainasettelun esille tuominen ja kuinka sotatilanne on kytkettävissä länsimaiden halun näyttäytyä edistysmielisempänä osapuolena sekä traditioonaisuuden ja uudistusmielisyyden vastakkainasettelu. Empatian herättelyn kautta lukija asennoituu artikkeleiden lukuun poikkeuksellisella kiintymyksellä, sillä artikkeleiden on tarkoituskin jäädä mieleen ja sen varmistamiseksi käytetään erilaisia vaikutuskeinoja kuten kärjistetyt ja tunnepitoiset sanavalinnat, suorat tunteentäyteiset lainaukset informanteilta sekä tuhoutuneiden elinympäristöjen kuvaukset. Viitatessani artikkeleiden tunteiden herättelyyn ja tilanteen kuvaustapoihin vaikutuskeinoina tarkoitukseni ei ole kuitenkaan näyttää, että nämä olisivat läsnä artikkeleissa *pelkästään* lukijaan vetoamisen vuoksi, vaan kirjoittajat pyrkivät ensisijaisesti esittämään Afganistanin senhetkisen tilanteen mahdollisimman totuudenmukaisesti sen mukaan, kuinka heidän informanttinsa oman tilanteensa ovat heille kertoneet. Artikkeleiden lopetus suoriin lainauksiin myös lisää tunnetta artikkeleiden informanttien läheisyydestä lukijaan ja auttaa varmistamaan, että heidän sanansa ja omakohtaiset kokemuksensa jäävät lukijalle mieleen artikkelin luvun jälkeenkin.

5. Yhteenveto ja pohdinta

Aineistossa naisten asema esitetään lukijan tunteita puhuttelevalla tavalla, joka samalla auttaa ymmärtämään näiden naisten tilannetta kuljettamalla lukijat samanlaisiin tunnetiloihin artikkeleiden informanttien kanssa. Tämä tapahtuu muun muassa tunnepitoisten sanavalintojen, ensimmäiseen Talebanin hallitukseen vertaamisen ja afganistanilaisten naisten omakohtaisten kokemusten jakamisen avulla. Päälimmäisenä lukijan silmiin nousevat värikkäät sanavalinnat, mikä kertoo siitä, kuinka lukijoita kehoitetaan ensi kädessä tulkitsemaan tilannetta tunteidensa kautta ja se näkyy tässä analyysissä, sillä analyysia on tuotettu myös omien tunteideni tarkastelun tuloksena. Kuten aikaisemmin mainitsin, diskurssianalyysissä päämääränä ei ole niinkään objektiivisuus, vaan tutkijan omalla positiolla ja analyttisellä katseella on vaikutusta analyysiin. Myös tästä syystä tunteet nousevat tekstissä vahvasti pinnalle.

Tekemäni taustoitus analyysin aikaiselle tilanteelle Afganistanissa ja sen historialle on feministisen diskurssianalyysin edellyttämää, sillä se auttaa sijoittamaan analyysin oikeaan historialliseen ja geopoliittiseen kontekstiin ja tällöin selventää myös tekemäni analyysiä tutkielman lukijoille. Taustoituksen valossa naisten asema esitetään artikkeleissa tunnepitoisesti mutta myös totuudenmukaisesti ja tilanteen taustan tunteville artikkelin aikaisen tilanteen selostus herättelee muistikuvia; kirjoittajat eivät kuitenkaan unohda niitä lukijoita, joille tämä on uutta tietoa ja täten tilanteen historiaan viittaaminen on niin tunteita herättelevä vaikutuskeino kuin myös tarpeellinen osa kerrontaa. Naisten tilanteen tulevaisuus ja heidän kokemansa toivon ja epätoivon tunteet nousivat analyysissä keskeisiksi, sillä tilanteen epävarmuutta korostettiin useaan otteeseen. Tulevaisuus on jatkuvan sotatilan yhteydessä aina mielessä, ja se tuodaan esiin artikkeleissa niin kirjoittajien kuin informanttienkin toimesta. Se nähdään epävarmana, ja tulevaisuutta kohtaan heijastetut toivo ja pelko ovat läsnä jokaisen informantin kertomuksessa.

Mitä tulee kyseisen diskurssin tutkimuksen tulevaisuuteen, esitysten vertailuun voi ottaa mukaan muun muassa muita julkaisuja tai tarkastella diskurssin ajallista kehitystä saman julkaisun sisällä. Tämä tutkielma on yksi osa afganistanilaisten naisten journalististen esitysten analyysia, jota voidaan hyödyntää tulevassa tutkimuksessa senhetkisenä näkökulmana tilanteeseen. Tilanteen edetessä ja uutiskiirteen huomion keskipisteen siirtyessä kauemmaksi Afganistanista aiheen journalistiset esitykset voivat muuttua, joten ajallinen vertailu on joka tapauksessa hedelmällistä diskurssin muutoksen tutkimuksen kannalta. Tämän tutkielman tarkoituksena on auttaa ymmärtämään ja selkeyttämään sitä, millä tavoin naisten asema

esitetään artikkeleissa; tavoitteena ei ole niinkään pyrkiä muuttamaan kyseistä diskurssikaavaa vaan paljastaa se, mitä käytännössä tarkoitetaan tästä ilmiöstä puhuttaessa ja miten lukjoihin vedotaan.

Lähdeluettelo

Helsingin Sanomien artikkelit (julkaisujärjestyksessä)

- [14.8.2021] Hirvonen, E. (2021). Maailma ei saa hylätä Talebanin uhkaamia Afganistanin naisia - Mielipide | HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008189704.html>
- [16.8.2021] Mikkilä, L. (2021). Viime viikolla Kabulista Suomeen palannut 18-vuotias Zahra Karimy näki omin silmin afgaaninaisten pelon: ”Moni nuori nainen on kadonnut, eikä heistä tiedetä mitään”. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008196183.html>
- [17.8.2021] Areva, M., & Pesonen-Smith, A. (2021). Taleban ilmoitti naisten oikeuksien toteutuvan ”sharia-lain mukaisesti”, aiemmin äärijärjestö sulki naiset yhteiskunnan ulkopuolelle - Ulkomaat | HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008199880.html>
- [17.8.2021] Huusko, J. (2021). Taleban esiintyy nyt maltillisena, mutta harva luottaa siihen – ”He esittävät hyviä ihmisiä, kunnes ovat saavuttaneet täydellisen voiton”, sanoo kabulilainen nainen HS:lle - Ulkomaat | HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008197870.html>
- [20.8.2021] Jokinen, M. (2021). Kihloihin 40-päiväisenä, opiskelua lampaiden kanssa – Nuoret naiset kertovat, millaista oli kasvaa tyttönä 2000-luvun Afganistanissa - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008202950.html>
- [20.8.2021] Halminen, L. (2021a). Tuki Afganistanin tytöille ja naisille vain pieni osa Suomen tuesta: Yleisö ”naisten pelastamiselle” on länsimaissa. HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008204084.html>
- [3.9.2021] Muhonen, H. (2021). Kymmenet naiset kerääntyivät mielenosoitukseen Afganistanissa vaatimaan oikeuksia ja hallitukseen pääsyä naisille - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008238161.html>
- [5.9.2021] STT. (2021a). Media: Afganistanissa Taleban hajotti naisten mielenosoituksen kyynelkaasulla ja pippurisumutteilla - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008241869.html>
- [8.9.2021] Keski-Heikkilä, A. (2021). ”Kukaan ei auta vaimoani Afganistanissa” – Kauniaisissa asuva Hussein, 27, on yksi monista perheen yhdistämistä pitkään odottaneista afganistanilaisista - Kotimaa | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008231050.html>
- [8.9.2021] Kivijärvi, A., & Myllylä, M. (2021). Myös miehillä pitää olla oikeus paeta vainoa ja väkivaltaa - Mielipide | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008239917.html>

- [8.9.2021] Uusitupa, I. (2021). Taleban kieltää afganistanilaisilta naisilta urheilun, jossa he eivät voi näyttäytyä suojattuna - Urheilu | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000008251202.html>
- [9.9.2021] STT. (2021b). Taleban kieltää iskulauseet ja mielenosoitukset, joilla ei ole virallista hyväksyntää - Ulkomaat | HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008251426.html>
- [10.9.2021] Wallenius, E. (2021). Ilmastonmuutos on kuin hidas Kabuln valtaus – tyttöjen ja naisten oikeudet ovat vaarassa - Mielipide | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008250416.html>
- [11.9.2021] Vainio, S. (2021). Joukko afganistanilaisia naisia osoitti yliopistolla tukeaan Talebanin sukupuolierottelulle - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008257670.html>
- [16.9.2021] Gustafsson, M., & Teittinen, P. (2021). Afganistanilaiset naistoimittajat kouluttivat kollegoita Suomen rahoilla, mutta hallitus ei aseta kouluttajia evakuoitavien listalle – ”Kuinka katsoisi Anne Frankin päiväkirjaa” - Kotimaa | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008262109.html>
- [17.9.2021] Ilkka, I. (2021). Taleban kehotti yli 12-vuotiaita poikia palaamaan kouluun, mutta sulki ovet tytöiltä - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008272854.html>
- [18.9.2021] Jeskanen, J. (2021a). Taleban on korvannut naisasiaiministeriön kansalaisten moraalialue valvovalla ministeriöllä - Ulkomaat | HS.fi. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008273080.html>
- [20.9.2021] Similä, V. (2021a). Toiveet naisten työskentelystä Afganistanissa valumassa hiekkaan – Kabuln pormestarin mukaan naiset kelpaavat vielä vessavahdeiksi. Helsingin Sanomat. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008275952.html>
- [21.9.2021] Halminen, L. (2021b). Afganistanin naisjärjestöt vetoavat YK:n yleiskokoukseen, jotta Talebanin hallintoa ei tunnustettaisi - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008278552.html>
- [21.9.2021] Häkkinen, H. (2021). Taleban lupaili tyttöjen kouluunpaluun sallimista ”mahdollisimman pian”, hallinnon uusien nimitysten joukossa ei yhtään naista - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008278499.html>
- [24.9.2021] Rostamkhani, K. (2021). ”Talebanilla ei ole lukutaitoa johtaa hallitusta”, sanoo naisaktivisti, joka pakeni vuorille ja palasi kaupunkiin burkassa - Ulkomaat | HS.fi. Suomentanut Tommi Hannula. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008278014.html>
- [25.9.2021] Similä, V. (2021b). Ottaisipa Taleban mallia Saudi-Arabiasta, jossa sen kopioima uskontopoliisi menetti valtansa - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008287613.html>

- [28.9.2021] Jeskanen, J. (2021b). Yli 200 naistuumaria piileskelee Afganistanissa, joutuivat tuomitsemiensa ja Talebanin nyt vapauttamien vankien vainoamiksi - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008295736.html>
- [03.10.2021] Manner, M. (2021a). Perusoikeuksissa ei ole kyse vain periaatteesta vaan myös selviämisestä – Afganistanin naiset ja tytöt eivät selviä ilman elantoaan ja koulunkäyntiä - Sunnuntai | HS.fi. Viitattu 22.4.2022. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008287327.html>
- [20.10.2021] Moilanen, M. (2021). Kymmeniä urheilevia naisia pakeni keskiviikkona hirmuhallintoa Afganistanista: ”Taleban ei anna meidän pelata tai hankkia töitä” - Urheilu | HS.fi. Viitattu 20.4.2022. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000008348194.html>
- [06.11.2021] Halminen, L. (2021c). Naisten oikeuksia vaatinut aktivisti luuli pääsevänsä evakointilennolle: löytyi surmattuna Afganistanissa - Ulkomaat | HS.fi. Viitattu 22.4.2022. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008386878.html>
- [19.12.2021] Manner, M. (2021b). ”Voi vain odottaa - Afganistanilaiset tytöt ja naiset odottavat nyt kotona, kellareissa ja piilossa burkien alla, mitä Taleban päättää heidän tulevaisuudestaan” - Sunnuntai | HS.fi. Viitattu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008414084.html>

Painetut ja sähköiset lähteet

- Afghan War: History, Casualties, Dates, & Facts. Britannica.* (2018). Viitattu 9.3.2022
URL: <https://www.britannica.com/event/Afghan-War>
- Anglo-Afghan Wars: History, Significance, & Facts. Britannica.* (2020). Viitattu 22.3.2022 URL: <https://www.britannica.com/event/Anglo-Afghan-Wars#refl119637>
- BBC News. *Mapping the advance of the Taliban in Afghanistan.* (16.8.2021). Viitattu 10.3.2022, from <https://www.bbc.com/news/world-asia-57933979>
- Berry, K. (2003). The Symbolic Use of Women in the War on Terror. *Humboldt Journal of Social Relations*, 27(2), 137–160. Viitattu 23.5.2022
<http://www.jstor.org/stable/23524156>
- Burki, S. (2013). II. Afghanistan. Teoksessa *The Politics of State Intervention: Gender Politics in Pakistan, Afghanistan, and Iran* (s. 99–174). Lexington Books.
- Emadi, H. (2002). *Repression, resistance, and women in Afghanistan.* Praeger.
- Lazar, M. M. (2018). Feminist critical discourse analysis. Teoksessa *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies* (s. 372–387).
- Skaine, R. (2002). *The women of Afghanistan under the Taliban.* McFarland.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). *Methods of critical discourse analysis* (2. painos). Sage.

Wodak, R., & Meyer, M. (2016). *Methods of critical discourse studies* (3. painos).
SAGE.